

PROEFTUINDIRECTEUR

‘Aanpak innovatie verandert’

Voor iemand die naar eigen zeggen ‘altijd op zoek is naar iets nieuws’, is Johan Kos sinds 1990 behoorlijk honkvast. Hij zit als directeur bij Proeftuin Zwaagdijk nog steeds op zijn plek. Het nieuws komt als vanzelf op zijn pad, want zijn rol verandert continu.

De komende maanden zijn weer spannend. „Van simpelweg uitvoerder van onderzoekswensen naar partner bij het opzetten en uitvoeren. Innovatie blijft nodig, alleen de manier waarop verandert.”

„De hete aardappel wordt altijd tot het laatst bewaard”, stelt Johan Kos bij het langzame afbouwproces van de productschappen. Verder uitstel is volgens hem onnodig, omdat een deel van de agrarische sector waarschijnlijk nooit klaar is voor het einde van de schappen. „Het is goed als de sector zelf deelneemt en bepaalt wat waar wordt onderzocht. Of het opheffen een juiste beslissing was, doet niet ter zake. Het wordt toch nooit meer zoals het was.”

Hier spreekt de ondernemer in Kos, die al sinds 1997 gewend is om met een marktbril op naar het onderzoek te kijken. Dat de productschappen verdwijnen, zag hij eerder aankomen. Niet helder is echter wat de overheid er voor in de plaats zet. Het ministerie van Economische Zaken, waar Landbouw onder valt, heeft het topsectorenbeleid bedacht. Een topsector wordt gevormd door een gebied waarin het Nederlandse bedrijfsleven en de onderzoekscentra uitblinken. Samenwerking tussen bedrijven, universiteiten, onderzoekscentra en de

overheid wordt gestimuleerd. Partijen kunnen samen zogeheten Topconsortia voor Kennis en Innovatie (TKI's) vormen en agenda's en doelen voor de komende jaren maken.

Nu het einde van de schappen daar is, vormen de opdrachten die via de schappen binnenkomen hooguit tien procent van de Proeftuinportefeuille. Geen grote rol, vindt Kos. „Voor ons is wel belangrijk hoe de overheid met Zwaagdijk omgaat in de topsectorenstructuur. Leggen ze, net als vroeger vaak het geval was, al het onderzoek op één plaats neer? Kiezen ze juist voor decentralisatie en voor private inbreng? We weten het nog niet, de staatssecretaris is daar nog niet duidelijk over.”

‘MERCEDES IN DE SLOOT RIJDEN’

Als het aan Kos ligt, wordt de rol van de teler nog groter bij het onderzoek. Daar komt volgens de directeur de innovatie vandaan. „Bottom up innovatie dus.” Een ambtelijke aanpak van onderzoek, waarbij een traject van bijvoorbeeld drie jaar wordt uitgestippeld, is volgens Kos op zijn zachtst gezegd eigenaardig. „Je kunt er in een half jaar achter komen dat je op het verkeerde spoor zit, of je ziet na drie jaar een duidelijk doel dat pas over vele jaren wordt bereikt. Alles is mogelijk en daarom zijn wij voor de flexibele aanpak van onderzoek.”

ZELFSTANDIG ONDERZOEKSCENTRUM

Johan Kos is ‘managing director’ bij Proeftuin Zwaagdijk. De voormalig landbouwschoolonderwijzer met HAS-diploma op zak werkt sinds 1990 bij Proeftuin Zwaagdijk. Het bedrijf bestond toen vier jaar. In 1997 dreigde sluiting voor het bedrijf, omdat het landbouwkundig onderzoek werd gereorganiseerd. Het bestuur besloot toen de Proeftuin te privatiseren en zo werd het een zelfstandige stichting. Inmiddels telt het bedrijf vijftig medewerkers op drie locaties. De Demokwakerij in Honselersdijk en de Oostwaardhoeve maken namelijk ook deel uit van Proeftuin Zwaagdijk. Werd voorheen het onderzoek zoveel mogelijk op deze die plaatsen gedaan, nu zijn de medewerkers op ongeveer honderd locaties actief, tot in België aan toe.

Directeur Johan Kos van Proeftuin Zwaagdijk ziet sectorbreed onderzoek plaatsmaken voor onderzoek in opdracht van ketenpartijen en telerscollectieven.

Binnen het huidige beleid is het opzetten van een TKI met telers en de Proeftuin waarschijnlijk de beste manier. „Als een broccolitelers hier binnenstapt met de vraag bijvoorbeeld schermrot te onderzoeken en hij hoort dat het vijftienduizend euro kost, denkt hij wel twee keer na. Anderzijds is het wel zo dat schermrot ieder jaar voor schade zorgt en dat ik telers hoor zeggen dat ze als het ware een nieuwe Mercedes in puin hebben gereden. Zoveel kost dat soms in een seizoen. Dan kun je twee dingen doen. Ieder jaar een Mercedes in de sloot rijden of met collegatelers onderzoek laten doen. Dan kost het misschien vijftienduizend euro per bedrijf. Dat is een heel ander plaatje.”

De moderne ondernemer reserveert jaarlijks een som geld, zodat dit soort sectorale problemen onderzocht kunnen worden, tipt Kos. „Het is wel de manier om je bedrijf gereed te houden voor de toekomst. Het is bepalend voor de kwaliteit van je product en dus voor je positie op de markt.”

Grootste nadeel van deze aanpak, is de groeiende papierwinkel. Of er nu

een TKI of een praktijknetwerk wordt opgericht, bij subsidie hoort verantwoording. „Bonnetjes, urenregistratie, verslaglegging, het is veel werk.” De Proeftuin heeft niet voor niets medewerker Ronald Hand in dienst, die subsidiemogelijkheden onderzoekt en aanvragen begeleidt.

ZWAAGDIJK VERBINDENDE SCHAKEL

De directeur verwacht veel van de mogelijkheden die het netwerk van het onderzoekscentrum biedt. Zwaagdijk werkt behalve voor telers en groepen tuinders ook voor verkooporganisaties, de zaadindustrie en chemiereuzen als bijvoorbeeld Bayer en BASF. „Deze partijen hebben allemaal gemeen dat ze te maken hebben met de veranderende eisen rond chemie. Supermarkten willen uiteindelijk residuvrije producten in het schap. Wij denken net als de producenten van chemische middelen dat middelen van een natuurlijke oorsprong daar een belangrijke rol bij gaan spelen. Er is dus een gemeenschappelijk belang.”

Proeftuin Zwaagdijk heeft zich inmiddels gespecialiseerd in onderzoek

naar de groene chemie. „We weten dat met natuurlijke middelen bijvoorbeeld plaaginsecten in een bepaald stadium aan te pakken. Omdat het nauw luistert, is er veel kennis nodig bij het gebruik van die middelen en daar hebben we meer onderzoek voor nodig. Dat doen we voor zowel telers als fabrikanten. Hoewel uitkomsten van privéonderzoek eigenlijk eigendom van de opdrachtgever zijn, kunnen we kennis en ervaring uit het ene onderzoek toch vaak gebruiken bij het andere. Dat is vanwege onze goede relatie met opdrachtgevers en vanwege het gezamenlijke belang natuurlijk.”

De gezamenlijke belangen en doelen geven een andere invulling aan het collectieve onderzoek. Sectorbreed onderzoek maakt plaats voor onderzoek door ketenpartijen. Kos is er van overtuigd dat telers en telerscollectieven die door willen met het bedrijf, daar een belangrijke rol in blijven spelen. „Er liggen kansen en er is nog steeds geld, maar als teler moet je ook zelf je portemonnee trekken.”

Tekst en beeld: Hans van der Lee

Proeftuindirecteur Johan Kos laat op de hoofdlocatie in Zwaagdijk-Oost de oude kas vervangen door nieuwbouw. „Wij blijven zelf ook innoveren.”